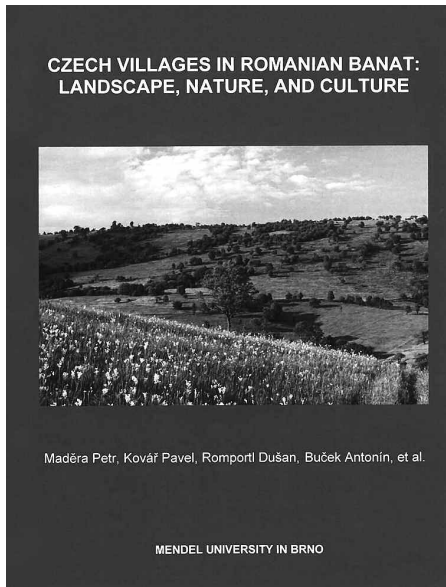

Petr Maděra, Pavel Kovář, Dušan Romportl, Antonín Buček et al.: Czech villages in Romanian Banat: landscape, nature, and culture

Kniha o českých vesnicích v rumunském Banátu přináší mnohostranný pohled 46 odborníků z našich vědeckých institucí, od etnografů až po entomology, na krajinu s dlouhou kontinuitou tradičního využívání. Všechny zaujal český živel v jižním Rumunsku, který zde tvoří „ostrov“ již v několikáté generaci, kde se udržuje nejen čeština, ale také dřívější životní styl našeho venkova. Přitahuje badatele i zvědavé turisty. Protože hranice areálů jak ekologických, tak kulturních jsou vždy obohaceny o prvky z obou styčných oblastí, najdeme v této publikaci mnoho informací a podnětů z pomezí alpské a panonské oblasti – především o přírodních podmínkách, o vegetaci a hmyzu. Neméně zajímavé jsou etnografické údaje o obyvatelích a jejich tradičním hospodaření, o bydlení a hlavně školství, které je na základním stupni výlučně české.

Zemědělská krajina zde donedávna byla a zčásti ještě je obhospodařována jako kdysi u nás, s ornou půdou na mělkém nadložním profilu vápencového krasu, se značnou rozlohou sadů a s převahou pastvin, kde nechybějí roztroušené stromy. Mnohé z ovocných dřevin jsou odrůdy z českého sadovnictví, svědčící o těsné návaznosti na původní český živel. Ovocným odrůdám se v knize věnuje obsáhlá kapitola, dokládající dovoz z Čech při zakládání sadů.

Lesní porosty v Banátu se značně liší od našich dnešních. Jde o přirozené dubohabrové, případně bukové lesy, kde je těžba zřejmě individuální a dřevo slouží místním lidem k jejich potřebám. Spontánní obnovu lesa zde nepochybně brzdí hojná lesní pastva a vypalování podrostu. Lesnictví tak setrvává na zvyklostech původních osídlenců, obnova porostů tedy spočívá ve výmladkovém hospodaření s krátkou dobou obmýti. Těží se pro získání stavebního materiálu, ale hlavně jako zdroj energie pro kuchyni i zateplení domu. Obydlí mají

specifická uspořádání: středem je kuchyně, původně s otevřeným ohništěm, která vytápí i přilehlé obytné prostory. Jde o malebnou architekturu, dosud převážně založenou na místních tradicích, kterou ještě nepoplenila univerzální „modernost“.

Ekologická rovnováha krajiny nebyla narušena ani jejím agronomickým využíváním, zpravidla trojhonným, kdy se s plodinami pravidelně střídají úhory. Ty ovšem představují stanoviště, kde vždy znovu začíná osídlování rostlinami a kde mohou vyklíčit nejen „zabydlené“, ale i nové druhy rostlin. Pozornost ekologů poutá opouštění orné půdy a nárůst plochy různě starých úhorů s velkou rozmanitostí rostlin a hmyzu, podpořenou patrně i nepoužíváním biocidů. Množství závrtů v krasovém terénu plní funkci refugií křovinných a lesních druhů, což pomáhá k obnově diverzity v měřítku krajiny. Ekologickou roli zde má také původní fauna, v knize je

věnována pozornost především mravencům a broukům.

Recenzovaná kniha má několik pozoruhodných vlastností. V autorském souboru se uplatnilo přes 40 odborníků z 10 institucí, včetně 6 českých univerzit, publikaci redakčně uspořádala Petra Rychtecká. Seznam literatury je širší než jen v textu citované práce, zahrnuje přes 400 titulů. Jde o rozsáhlou bibliografii, která se dotýká nejen vlastního textu, ale poskytuje spíše metodologické informace i o podobných studiích odjinud, souvisejících byť jen vzdáleně tematicky nebo metodologicky.

Spis však nečiní dojem pouhého sborníku statí, je souvislým putováním monografií o přírodě i místním obyvatelstvu ve vzájemném dotyku. Text v angličtině vyprovodí sice Banát do světa, ale obávám se, že pro starší generaci českých čtenářů bude jazyk bariérou. Ze statí všech autorů prosvítá jejich osobní zaujetí pro tuto českou enklávu, která téměř 200 let udržuje tradice, zvyky i jazyk dřívější vlasti. Jako jediný nedostatek této mnohovrstevné knihy lze označit chybějící věcný rejstřík, bez něhož se obtížně hledají související informace.

Závěr recenzované knihy je varující. Ukazuje vpád současné civilizace do zdejšího ustáleného způsobu života – stavbu 21 větrných elektráren nad Banátem (a další se brzy postaví). Bohužel ani tradiční svět této oblasti nešel modernizaci, jak konstatují autoři v kapitole 7.6. Kladná odezva obyvatel na finančně „výhodný“ prodej pozemků pro elektrárny a s nimi spojené asfaltové cesty, ale i nová příležitostná zaměstnání, to vše spolu s narůstající reemigrací do ČR za prací povede nejspíše ke ztrátě jedinečnosti banátské krajiny, ke změně mentality jejích obyvatel a i k budoucí ztrátě cestovního ruchu, který v novější době znamená vítaný finanční přínos. V knize se podařilo v souhře odbornosti zachytit proces změny unikátního území a navzdory specifčnosti přinést zobecňující poznatky pro některé z vědeckých disciplín.

Mendelova univerzita v Brně, 2014, 347 str. Elektronická verze je dostupná na adrese www.academia.edu.

1 a 2 Rovensko, jedna z českých vesnic v Banátu, v r. 1963 (1) a 2013 (2). Snímky: Etnologický ústav AV ČR, v. v. i. (obr. 1), V. Fanta (2)

